مقاله پژوهشی اصیل

مجلـــــه‌ی توســـعه‌ی آمـوزش در علـوم پزشـــکی
دوره‌ی ۹، شماره ۲۲، تابستان ۹۵ ، صفحات ۹۵ تا ۱۰۲

شناسایی عوامل موثر در برقراری ارتباط دانشجو و استاد از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده‌ی پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران

دکتر سید جواد قاضی میرسعید[۱]، محمد مرادی‌جو[۲]، ابولفضل طاهری[۳] ،امید یوسفیان‌زاده[٤]

نویسنده‌ی مسوول: تهران، دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی o.yousefianzadeh@gmail.com

دریافت: ۹٤/۵/۲۲ پذیرش: ۹۵/۲/۵

چکیده

زمینه و هدف: *یکی از مهم‌ترین عوامل در فرآیند آموزش، برقراری ارتباط موثر بین استاد و دانشجو می‌باشد. آموزش موثر جدا از مهارت‌های علمی لازم، مستلزم استفاده صحیح از روش‌های ارتباطی موثر در محیط‌های آموزشی است، این امر ممکن نیست مگر با شناخت کامل عوامل موثر در برقراری ارتباط. از همین رو این مطالعه با هدف شناسایی عوامل موثر در برقراری ارتباط میان دانشجو و استاد از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده‌ی پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام شد.*

روش بررسی: *در این مطالعه‌ی توصیفی- مقطعی، کلیه‌ی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده‌ی پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران طی سال تحصیلی۹۱-۹۰ مورد پژوهش قرار گرفتند. داده‌های مورد نیاز توسط پرسشنامه‌ای که اعتبار محتوایی آن توسط ۱۵ تن از اعضای هیات علمی خبره و صاحب نظر در زمینه‌ی آموزش پزشکی و پایایی آن با روش آزمون قبل و بعد ۰/۷۰ و پایایی بین سوالات با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ α=۰/۸۹ بررسی و تایید شده بود در سه حیطه‌ی فردی، حرفه‌ای و علمی که دارای ۲۸ گویه بود، جمع آوری گردید. سپس داده‌های به‌دست آمده توسط نرم افزار SPSS ویرایش ۱۸، مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت و با استفاده از روش‌های آمار توصیفی در قالب توزیع فراوانی، جدول، تعیین درصد و آزمون مجذور کای ارایه گردید.*

یافته ها: *نتایج این مطالعه نشان می‌دهد ٤٤ تن از دانشجویان احترام به دانشجو(۸٦/۳٪)، ٤۰ تن به روز بودن استاد(۷۸/٤٪)، ۳۹ تن فن بیان و تدریس توام با علاقه(۷۱٪) و در نهایت ۳۸ تن رازداری(۷۱٪) را در زمره مهم‌ترین عوامل موثر در برقراری ارتباط بین دانشجو واستاد می‌دانند، در حالی‌که به نظر دانشجویان جنسیت استاد، حاشیه‌روی و سخت گیری، اختلاف سن و همچنین ظاهر استاد چندان اهمیتی در برقراری ارتباط موثر بین استاد و دانشجو ندارد.*

نتیجه گیری: *براساس نتایج حاصل از این مطالعه می‌توان اینگونه نتیجه گیری کرد که عوامل فردی نظیر فن بیان و تدریس توام با علاقه، و عوامل اخلاقی همچون احترام به دانشجو و رازداری در مقایسه با سایر عوامل از قبیل عوامل حرفه‌ای و علمی تاثیر بیشتری در برقراری ارتباط موثر بین دانشجو و استاد دارد.*

واژگان کلیدی: ارتباط، دیدگاه دانشجویان، دانشکده‌ی پیراپزشکی

مقدمه

بهبود کیفیت‌فرآیندآموزش امری‌است که همواره مورد توجه مسوولان مراکز آموزشی و پژوهشی بخصوص مراکز آموزش عالی بوده و یکی از اهداف مورد توجه این موسسات می‌باشد(۱). حال با توجه به نیاز کشور به نیروهای متخصص

۱- دکترای تخصصی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، عضو مرکز تحقیقات مدیریت اطلاعات سلامت، استادیار دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران

۲- کارشناس ارشد ارزیابی فناوری سلامت، مرکز تحقیقات سرطان، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۳- دانشجوی دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

٤ -مرکز تحقیقات علوم مدیریت و اقتصاد سلامت، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

۵- دانشجوی دکترای تخصصی مدیریت اطلاعات سلامت، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-07]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1895.9.22.1.0]

و متبحر که به دلیل تخصصی شدن کارها در تمامی عرصه‌ها به‌وجود آمده، همچنین اهداف کلان کشور مبنی بر تمرکز بر تربیت دانشجویان در مقاطع تحصیلات تکمیلی، ارتقای کیفیت آموزش در این جامعه بسیار مهم و ضروری به نظر می‌رسد. از سوی دیگر به دلیل ماهیت دوره‌های تحصیلات تکمیلی که ارتباط میان استاد و دانشجو بسیار بیشتر و نزدیکتر از سایر مقاطع می‌باشد، برقراری ارتباط موثر بین این دو قشر می‌تواند بسیار حایز اهمیت بوده، در شکل‌گیری شخصیت اجتماعی دانشجویان و روزآمد شدن استادان و نیز پیشبرد پایان نامه‌ها و پروژه‌های تحقیقاتی و در نهایت تولید علم مفید واقع گردد.

برقراری ارتباط میان استاد و دانشجو از اهمیت زیادی برخوردار است چرا که آموزش موثر و به تبع آن یادگیری موثر به استفاده صحیح از مهارت‌ها و ابزارهای ارتباطی بستگی دارد. استادان با استفاده از دانسته‌ها و مهارت‌های ارتباطی خود و همچنین نحوه‌ی تدریس، موجب ایجاد محیط مناسب و در نتیجه یادگیری موثر دانشجو می‌شوند. خصوصیات یک استاد می‌تواند فرآیند آموزش را بهبود بخشیده و حتی نقص منابع درسی و کمبود امکانات آموزشی را تحت الشعاع قرار داده و جبران کند و در حالت عکس آن بهترین امکانات و موضوع تدریس را با عدم توانایی در برقراری ارتباط موثر به محیطی غیر فعال و فاقد جذابیت تبدیل نماید(۲).

از آنجا که نحوه‌ی برقراری ارتباط و کیفیت برقراری آن همچون سایر مهارت‌ها در افراد گوناگون با استعدادهای مختلف در سطوح متفاوت قرار دارد و آموزش موثر نیازمند برقراری ارتباطی موثر بین استاد و دانشجو است، لذا آموزش مهارت‌های ارتباطی باید به عنوان اصل ضروری در آموزش دانشجویان تمامی تخصص‌ها و رشته‌ها به ویژه در رشته‌های علوم پزشکی که بر پایه‌ی ارتباطات مستمر انسانی میان کارشناسان با پزشکان و پزشکان با بیمـاران می باشد در نظر گرفته شود(۳).

ارتباط موثر در فرآیند آموزش به صورت تبادل افکار و اطلاعات بین استاد و دانشجو عینیت می یابد که این موضوع در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی به دلیل لزوم ارایه‌ی سمینارها، ژورنال کلاپ‌ها، پروژه‌ها و پایان‌نامه‌های تحقیقاتی که دانشجو باید به منظور فارغ التحصیلی با کمک استادان راهنما و مشاور انجام دهد از اهمیت دو چندانی نسبت به سایر دانشجویان در مقاطع پایین تر برخوردار است(٤).

یکی از ویژگی‌های مهم استاد توانایی برقراری ارتباط موثر توسط اوست(۵) زیرا بدین طریق اعتماد به نفس و انگیزه یادگیری را در دانشجو افزایش می‌دهد(٦) لذا از شاخص‌های مهم تدریس اثربخش محسوب می‌شود(۷).

این امر به شایستگی حرفه‌ای، توان علمی، تسلط استاد بر موضوع درس، شخصیت استاد و ویژگی‌های اخلاقی (۸) گشاده رویی و برخورد مثبت و انرژی دهنده، میل به هدایت، جنس و سبک ارتباطی (۹) شیوایی و قدرت بیان، وضوح مطالب و ویژگی‌های فردی و رفتاری استاد (۱۰)و مشارکت و سهیم کردن دانشجویان در موضوعات آموزشی وابسته است(۱۱).

از این‌رو یافتن عوامل موثر در برقراری ارتباط ضروری به نظر می‌رسد به ویژه از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی که از یک سو برقراری ارتباط اهمیت بیشتری برایشان دارد و از سوی‌دیگرتحقیقات بسیار کمتری‌دراین زمینه انجام شده است.

در همین راستا با توجه به تلاش دانشگاه‌ها در جهت بهبود کیفیت آموزش، توجه به مقوله ارتباط می‌تواند گره‌گشا باشد، به‌خصوص که دانشگاه‌های مختلف در کشور امکانات و تسهیلات آموزشی یکسانی را دارا نمی‌باشند و با توجه به مواردی که گفته شد، انجام پژوهش‌هایی در زمینه‌ی بررسی عوامل موثر در ارتباط بین دانشجویان و استادان می‌تواند به شناخت هر چه بهتر این عوامل کمک کند و مسوولان دانشگاه را به منظور برگزاری کارگاه‌های آموزشی با هدف شناساندن

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-07]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1395.9.22.1.0]

این عوامل به اعضای هیات علمی خود یاری نماید. با توجه به اینکه بحث‌هایی مانند مهارت های ارتباطی بین دانشجو و استاد و یا دانشجو با دانشجو در دانشکده‌های مختلف تفاوت چندانی ندارد، بنابراین نتایج حاصل از انجام مطالعه در یک دانشکده می‌تواند به سایر دانشکده‌ها نیز قابل تعمیم باشد. بدین منظور این مطالعه با هدف تعیین دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران در باب شناسایی عوامل موثر در برقراری ارتباط دانشجو و استاد در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ انجام شد.

روش بررسی

پژوهش حاضر مطالعه‌ای توصیفی- مقطعی است که در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ انجام گرفت. جامعه‌ی پژوهش، کلیه‌ی ۵۲ تن دانشجوی در حال تحصیل مقطع تحصیلات تکمیلی دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران می‌باشند. رشته‌ی تحصیلی دانشجویان شامل بافت‌شناسی، بیوتکنولوژی، رادیوبیولوژی، هماتولوژی، فناوری اطلاعات سلامت، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی و مدیریت اطلاعات سلامت بود. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه ای شامل دو بخش اطلاعات دموگرافیک و ۲۸ گویه در مورد عوامل موثر در برقراری ارتباط دانشجو با استاد بود که با مقیاس چهار نقطه ای از بسیار موثر تا بی تاثیر و به ترتیب با نمره گذاری چهار تا یک ارایه شده بود. روایی و پایایی پرسشنامه پس از بررسی مطالعات مشابه(۱۰و۹) و با نظر خواهی از اعضای هیات علمی صاحب نظر دانشگاه بررسی شد. پس از تهیه‌ی پرسشنامه، اعتبار محتوایی آن توسط ۱۵ تن از اعضای هیات علمی خبره و صاحب نظر در زمینه‌ی آموزش پزشکی تایید شد و پایایی پرسشنامه با روش آزمون قبل و بعد ۰/۷۰ و پایایی بین سوالات با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ α=۰/۸۹ بررسی و تایید شد. سپس با مراجعه‌ی حضوری به دانشجویان و معرفی کار پژوهشی و بیان کامل اهداف این بررسی، توضیحات کاملی در مورد پرسشنامه داده شده و پرسشنامه‌ها به آنها تحویل داده شد و پس از تکمیل توسط داوطلبین، پرسشنامه‌ها جمع آوری گردید. داده‌ها از پرسشنامه‌ها استخراج و در نهایت توسط ویرایش ۱۸ نرم افزار SPSS با روش های آماری توصیفی به صورت توزیع فراوانی و میانگین و انحراف معیار و مقایسه مقاطع و گروه‌ها با مجذور کای مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

یافته‌ها

مطالعه بر روی ۵۲ تن از دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکترا) در رشته‌های مختلف دانشکده‌ی پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام شد. از میان دانشجویان شرکت کننده در این پژوهش ۲۱ تن مذکر و ۳۱ تن مونث بودند، میانگین و انحراف معیار سنی شرکت کنندگان ۳/۱۶±۲۶/۹۵ بود. دانشجویان شرکت کننده از ۷ رشته‌ی مختلف در مقطع کارشناسی ارشد و دکترا بودند به طوری که یک تن (۱.۹۲٪) از رشته‌ی بافت شناسی، ۱۳ تن (۲۵٪) در رشته‌ی بیوتکنولوژی، ۱۸ تن (۳۴/۶۲٪) در رشته‌ی هماتولوژی، ٦ تن (۱۱/٥٤٪) در رشته‌ی فناوری اطلاعات سلامت، ۵ تن (۹/۶۲٪) در رشته‌ی کتابداری، ۵ تن (۹/۶۲٪) در رشته‌ی مدیریت اطلاعات سلامت و ٤ تن (۷/۶۸٪) در رشته‌ی رادیوبیولوژی بودند(جدول۱).

یافته‌های حاصل از اجرای این مطالعه بیانگر آن بود که در برقراری ارتباط بین استاد و دانشجو احترام به شخصیت دانشجو ۸٦/۳٪، به روز بودن استاد ۷۸/٤٪، فن بیان ۷۸٪، تدریس با علاقه ۷۸٪ و رازداری توسط استاد ۷۳/۱٪ از جمله موثرترین عوامل در برقراری ارتباط بین استاد و دانشجو بوده در حالی که جنسیت، اختلاف سن، ظاهر استاد و سوق گرفتن استاد به سمت بحث های حاشیه‌ای و نامربوط در حین تدریس و همچنین سخت گیری در کلاس در زمره بی تاثیرترین عوامل قرار گرفته اند(جدول۲).

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-07]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1395.9.22.1.0]

جدول ۱: توزیع و درصد فراوانی برخی از مشخصات دموگرافیک دانشجویان تحصیلات تکمیلی جامعه مورد مطالعه

مشخصات دموگرافیک	جنس		رشته‌ی تحصیلی							مقطع تحصیلی	
زیرگروه	مذکر	مونث	هماتولوژی	بیوتکنولوژی	فناوری اطلاعات	کتابداری پزشکی	مدیریت اطلاعات سلامت	رادیوبیولوژی	بافت شناسی	دکترا	کارشناسی ارشد
تعداد	۲۱	۳۱	۱۸	۱۳	٦	۵	۵	٤	۱	۲۲	۳۰
درصد	/۳۸ ٤۰	۵۹/٦۲	۳٤/٦۲	۲۵	۱۱/۵٤	۹/٦۲	۹/٦۲	۷/٦۸	۱/۹۲	/۳۱ ٤۲	۵۷/٦۹

جدول ۲:فراوانی مطلق و نسبی و میانگین و انحراف معیار عوامل موثر بر ارتباط بین استاد و دانشجو از دیدگاه دانشجویان

عوامل تاثیر گذار	بسیار موثر	موثر	کم تاثیر	بی تاثیر	بدون پاسخ	میانگین و انحراف معیار امتیاز
جنسیت استاد	۵ (٪ ۹/۸)	۱۹ (٪ ۳۷/۳)	۱۵ (٪ ۲۹/٤)	۱۲ (٪ ۲۳/۵)	۱	**۲/۳۳ ±۰/۹۵**
ظاهر استاد	۱۵ (٪ ۲۸/۸)	۱۹ (٪ ۳٦.۵)	۱۳ (٪ ۲۵)	۵ (٪ ۹/٦)	۰	**۲/۸٤ ± ۰/۹۵**
اختلاف سن	۱۰ (٪ ۱۹/۲)	۲۳ (٪ ٤٤.۲)	۱٤ (٪ ۲٦.۹)	۵ (٪ ۹/٦)	۰	**۲/۷۳ ± ۰/۸۸**
محتوای درس	۲٦ (٪ ۵۱)	۱٦ (٪ ۳۱.٤)	۹ (٪ ۱۷.٦)	۰ (٪ ۰)	۱	**۳/۳۳ ± ۰/۷٦**
مدرک	۲۹ (٪ ۵۵.۸)	۱۷ (٪ ۳۲.۷)	٦ (٪ ۱۱.۵)	۰ (٪ ۰)	۰	**۳/٤٤ ± ۰/٦۹**
سابقه	۲۷ (٪ ۵۱.۹)	۱۹ (٪ ۳٦.۵)	٦ (٪ ۱۱.۵)	۰ (٪ ۰)	۰	**۳/٤ ± ۰/٦۹**
به‌روز بودن	٤۰ (٪ ۷۸.٤)	۹ (٪ ۱۷.٦)	۲ (٪ ۳.۹)	۰ (٪ ۰)	۱	**۳/۷٤ ± ۰/۵۲**
تواضع	۳۵ (٪ ٦۷.۳)	۱۵ (٪ ۲۸.۸)	۱ (٪ ۱.۹)	۱ (٪ ۱/۹)	۱	**۳/٦۱ ± ۰/٦۳**
همدلی	۳۷ (٪ ۷۱.۲)	۱۲ (٪ ۲۳.۱)	۳ (٪ ۵.۸)	۰ (٪ ۰)	۰	**۳/٦۵ ±۰/۵۹**
رازداری	۳۸ (٪ ۷۳.۱)	۱٤ (٪ ۲٦.۹)	۰ (٪ ۰)	۰ (٪ ۰)	۰	**۳/۷۳ ±۰/٤٤**
عادل بودن	۳۷ (٪ ۷۱.۲)	۱٤ (٪ ۲٦.۹)	۱ (٪ ۱.۹)	۰ (٪ ۰)	۰	**۳/٦۹ ± ۰/۵**
احترام به دانشجو	٤٤ (٪ ۸٦.۳)	۷ (٪ ۱۳.۷)	۰ (٪ ۰)	۰ (٪ ۰)	۱	**۳/۸٦ ± ۰/۳٤**
مذهبی	۱۹ (٪ ۳٦.۵)	۲۲ (٪ ٤۲.۳)	۷ (٪ ۱۳.۵)	٤ (٪ ۷/۷)	۰	**۳/۰۷ ± ۰/۹**

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-07]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1395.9.22.1.0]

هم عقیدگی	۱٤ (٪ ۲۸)	۱۸ (٪ ۳٦)	۱۵ (٪ ۳۰)	۳ (٪ ٦)	۲	۲/۸٦ ± ۰/۹
بیان تجربه	۱۵ (٪ ۳۰)	۲٦ (٪ ۵۲)	۷ (٪ ۱٤)	۲ (٪ ٤)	۲	۳/۰۸ ±۰/۷۷
صمیمیت	۳۰ (٪ ۵۸.۸)	۱۹ (٪ ۳۷.۳)	۲ (٪ ۳.۹)	۰ (٪ ۰)	۱	۳/۵٤ ± ۰/۵۷
وقت شنلسی	۳۲ (٪ ٦٤)	۱۵ (٪ ۳۰)	۳ (٪ ٦)	۰ (٪ ۰)	۲	۳/۵۸ ± ۰/٦
حضور و غیاب	۱۱ (٪ ۲۱.٦)	۲۵ (٪ ٤۹)	۱۲ (٪ ۲۳.۵)	۳ (٪ ۵.۹)	۱	۲/۸٦ ± ۰/۸۲
فن بیان	۳۹ (٪ ۷۸)	۸ (٪ ۱٦)	۳ (٪ ٦)	۰ (٪ ۰)	۲	۳/۷۲ ± ۰/۵۷
تدریس با علاقه	۳۹ (٪ ۷۸)	۱۰ (٪ ۲۰)	۱ (٪ ۲)	۰ (٪ ۰)	۲	۳/۷٦ ± ۰/٤۷
جامع نگری	۳٤ (٪ ٦۸)	۱۳ (٪ ۲٦)	۳ (٪ ٦)	۰ (٪ ۰)	۲	۳/٦۲ ± ۰/٦
مشارکت	۲۵ (٪ ۵۰)	۲۱ (٪ ٤۲)	۳ (٪ ٦)	۱ (٪ ۲)	۲	۳/٤ ± ۰/٦۹
حاشیه روی	۱۰ (٪ ۲۰.٤)	۱٤ (٪ ۲۸.۲)	۱۵ (٪ ۳۰.٦)	۱۰ (٪ ۲۰.٤)	۳	۲/٤۸ ± ۱/۰٤
صبوری	۲٦ (٪ ۵٤.۲)	۲۱ (٪ ٤۳.۸)	۱ (٪ ۲.۱)	۰ (٪ ۰)	٤	۳/۵۲ ± ۰/۵٤
ایجاد انگیزه	۳۲ (٪ ٦۵.۳)	۱۵ (٪ ۳۰.٦)	۲ (٪ ٤.۱)	۰ (٪ ۰)	۳	۳/٦۱ ± ۰/۵۷
سخت گیری	۷ (٪ ۱٤.۳)	۱۸ (٪ ۳٦.۷)	۲۰ (٪ ٤۰.۸)	٤ (٪ ۸.۲)	۳	۲/۵۷ ± ۰/۸٤
انتقاد پذیری	۲۱ (٪ ٤۲)	۲۵ (٪ ۵۰)	۳ (٪ ٦)	۱ (٪ ۲)	۲	۳/۳۲ ± ۰/٦۸
ارتباط خارج از کلاس	۲۳ (٪ ٤٦)	۲۲ (٪ ٤٤)	۳ (٪ ٦)	۲ (٪ ٤)	۲	۳/۳۲ ± ۰/۷٦

نتایج آزمون آماری مجذور کای نشان می‌دهد دانشجویان رشته‌های تحصیلی مختلف نظرات متفاوتی در مورد رازداری استادان‌خود دارند(X2=۱٤/۹۰،P=۰/۰۲۱). دانشجویان رشته‌ی هماتولوژی، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، بیوتکنولوژی و فناوری اطلاعات سلامت رازداری استاد را بسیار موثر می‌دانند. در صورتی‌که دانشجویان سایر رشته ها آن را موثر می‌دانند. دانشجویان مقطع دکترا نسبت به دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد نظرات متفاوتی در مورد وضعیت ظاهر و پوشش استاد دارند (X2=10.997 ,P=0.012). لذا دانشجویان کارشناسی ارشد آنرا بسیار موثر می‌دانند در حالی‌که دانشجویان دکترا بر این معتقدند که تاثیر پوشش در برقراری ارتباط کمتر است.

بحث

بر اساس مطالعات انجام شده و نتایج حاصل از آن از دیدگاه دانشجویان ویژگی‌های خلقی و مهارت‌های تدریس استادان مانند احترام به شخصیت دانشجو، رازداری، به روز بودن استاد، فن بیان، علاقه و نشاط در فرآیند تدریس و توانایی انتقال مفاهیم با توجه به تفاوت‌های یادگیری مرسوم در هر کلاس، موثرترین عوامل در برقراری ارتباط از دیدگاه

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-07]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1395.9.22.1.0]

دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی به شمار می‌روند. اما ویژگیهای فردی و ظاهری از جمله جنسیت و تفاوت سنی و سوق گرفتن به سوی بحث‌های حاشیه‌ای و نامربوط در حین تدریس در این ارتباط چندان موثر محسوب نشدند. در این راستا نتایج مطالعه‌ی قدمی در اراک حاکی از آن بود که مهمترین عامل موثر در ارتباط دانشجو و استاد، فن بیان و رعایت مهارت‌های تدریس توسط استاد(۸٤ درصد)، سطح علمی استاد (۸۱/۵ درصد)، تجربه استاد (۷٦/۵درصد)، اخلاق استاد (٦۸/۵ درصد) می‌باشد درحالی که بیش از پنجاه درصد دانشجویان، سن و جنس استاد را در این رابطه موثر می‌دانستند(۹). در همین ارتباط در مطالعه‌ی شکورنیا در آبادان، قدرت بیان استاد به عنوان مهم‌ترین عامل در تدریس موفق و ویژگی‌های حرفه‌ای و عملی و فردی- اخلاقی وی به ترتیب از اهمیت بالایی برخوردار هستند(۱۰). نتایج مطالعه‌ی مظلومی در یزد بیانگر این بود که قدرت بیان استاد، وضوح مطالب و ویژگی‌های فردی و رفتاری وی بیشترین تاثیر را بر ارزشیابی استاد دارند(۱۱). نتایج مطالعه‌ی ترابی و ظهیری در اهواز نیز حاکی از اینست که از بین عوامل مختلف فردی، اخلاقی، حرفه‌ای و محیط کار، عوامل فردی و اخلاقی تاثیر بیشتری در برقراری ارتباط بین استاد و دانشجو دارد که در بسیاری از مواقع دستخوش بی‌توجهی و غفلت می‌باشد(۱۲). بررسی نتایج تک تک مطالعات بالا نشان داد که ویژگی‌های اخلاقی، آموزشی، حرفه‌ای و نیز تجربه استاد نقش مهمی در برقراری هر چه بهتر این ارتباط ایفا می‌کنند.

همچنین از بررسی مطالعه‌ی اشرف و همکاران در سال ۱۳۸۱ چنین برداشت می شود که توان ایجاد تحرک و اشتیاق در دانشجویان در مسائل علمی، راهنمایی دانشجویان در امور علمی و پژوهشی و بیان مطالب به صورت واضح و روان به ترتیب مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر ارزیابی آموزشی استاد محسوب شده‌اند. در یک برآورد کلی قدرت بیان، وضوح مطالب، راهنمایی دانشجویان و رفتارهای مناسب بین فردی که منجر به ایجاد واکنش مثبت در دانشجو می‌گردد، بیشترین تاثیر را خواهد داشت(۱۳). همچنین در مطالعه‌ی بهادر و همکاران در سمنان خصوصیت رفتاری و شخصیتی استاد مانند حفظ حرمت و احترام دانشجو توسط استاد، رعایت عدالت در برخورد با دانشجویان توسط استاد، انتقادپذیری و انعطاف‌پذیری استاد، موثرترین عوامل در برقرار ارتباط بین استاد و دانشجو بیان شد (۱٤). در همین ارتباط مطالعه یاژن و همکاران در سبزوار، نشان می‌دهد که هر سه عامل ویژگی حرفه‌ای، علمی و فردی در ارزشیابی استاد مهم ارزیابی شده‌اند. با این وجود، مهارت‌های ارتباطی و روابط انسانی نقش به‌سزایی در ارتباط استاد با دانشجو دارند(۱۵). این در حالیست که در پژوهش حاضر نیز دانشجویان به ترتیب، احترام به دانشجو، به روز بودن استاد، فن بیان و تدریس توام با علاقه و در نهایت رازداری را از مهم‌ترین عوامل موثر در برقراری ارتباط بین این دو قشر می‌دانند. علاوه بر این نتایج مطالعه‌ی کنونی حاکی از آن است که هرچند سخت گیری استاد برای دانشجو خوشایند نیست اما از نظر وی در زمره تلاش‌های استاد به منظورافزایش کیفیت آموزش تلقی می‌شود.

به نظر می‌رسد با توجه به اینکه دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد از تجربه‌ی کمتری از حضور در دانشگاه برخوردار بودند به حالت احساسی با مسایل برخورد کرده و وضعیت ظاهری و پوشش استاد را در برقراری ارتباط موثر بین خود و استادان بسیار موثر می‌دانند. در حالیکه دانشجویان دوره دکترا با توجه به سن و تجربه حضور در دانشگاه و راحت بودن با استادان، خصوصیات ظاهری مدرسان را در برقراری ارتباط چندان موثر تلقی نمی‌کنند. این در حالیست که درصد قابل توجهی (۲۸/٤٪) از دانشجویان شرکت کننده در مطالعه‌ی قدمی در اراک نقش ویژگی‌های ظاهری از جمله پوشش و سروصورت استاد را در برقراری ارتباط بسیار موثر برمی‌شمارند (۹) .

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-07]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1395.9.22.1.0]

نتیجه گیری

آنالیز داده‌های حاصل از توزیع پرسشنامه در بین دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشکده‌ی پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران نشان داد برخی از ویژگی‌های آموزشی مانند توانایی انتقال مفاهیم و تدریس توام با علاقه و نشاط و نیز برخی ویژگی‌های خلقی مانند احترام به شخصیت دانشجو در نظر دانشجویان نقش مهمی در برقراری ارتباط مفید و موثر بین استاد و دانشجو ایفا می‌کند. لذا مسوولان محیط‌های آموزشی- پژوهشی به منظور بهبود فرآیند آموزشی موسسه یا سازمان تحت نظر خود می‌توانند با آگاه ساختن اعضای هیات علمی خود، هرچه بهتر در راستای این هدف گام بردارند. برگزاری کارگاه های آموزشی در این زمینه از جمله مفیدترین راهکارها در تسریع و تکمیل این روند محسوب می‌شود.

بعلاوه پی ریزی تحقیقاتی چون "ارزیابی کیفیت آموزشی در مقاطع مختلف تحصیلی" و نیز اجرای پژوهش‌هایی به منظور بررسی و شناخت دیدگاه اساتید در باب میزان آگاهی آنها از این عوامل می‌تواند نتایج مفیدی برای بهبود ارتباطات علمی و آموزشی به همراه داشته باشد در اینجا می‌توان با کسب اطلاع از میزان آگاهی اساتیداز این عوامل درجهت‌برگزاری کارگاه‌های آموزشی ومباحث مطرح در آن‌ها تصمیمات بهتری اتخاذ نمود.

تقدیر و تشکر

بدین‌وسیله از کلیه‌ی همکاران محترم در معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تهران که با ما در اجرای این مطالعه در قالب طرح پژوهشی به شماره ۹۱-۰۳-۱۵۷-۱۸۷۳۰ همکاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

References

1- Navabi N, Jahanian I, Haji Ahmadi M, Parvaneh M. Criteria for desireble teacher from the view point of students of Babol university of medical sciences. *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2010;12(1):7-13. [In persian]

2- Shaabani H. Research and Education Skills. 1 ed. Tehran: Samt; 1992. [In persian]

3- Spencer J. ABC of learning and teaching in medicine. *Br Med J*. 2003;326(7388):543-5.

4- Davis P. Delivering bad news, communication skills must be medical education in all specialties. *Br MED J*. 2001;322(7290):865.

5- Espeland K, Shanta L. Empowering versus enabling in academia. *J Nurs Edu*. 2001;40(8):342-6.

6- Zoohor A, Eslaminejad T. Teachers' effective teaching criteria as viewed by the students of Kerman University of Medical Education. *J Med Edu*. 2004;4(2):65-70.[In Persian]

7- Paterson B, Crawford M. Caring in nursing education: An analysis. *J Adv Nurs*. 1994; 19(1):164-73.

8- Fulda J. Student evaluations of teaching: Brought to you by computer. *Br J Edu Technol*. 2000; 31(1):81-9.

9- Ghadami A. Study on affective factors on Relationship between Teacher and Student in view of Students of Arak University of Medical Sciences. *IR J Edu in Medical Sci*. 2007; 7(1):149-54. [In Persian]

10- Shakornia A, Motlagh I. View of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences student relative to Teacher evaluation. *IR J of Edu in Med sci*. 2005; 5(2):109-17. [In Persian]

11- Mazlomi S. Survey on characters of a good

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-07]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1395.9.22.1.0]

teacher in view of students of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences. *IR J of Edu in Med sci*. 2002;8(2):111-20.[In Persian]

12- Torabi A, Zahiri M. Study on influencing factors relationship between teacher and student in view of students of Ahvaz University of Medical Sciences. *Jundishapur Sci Med J*. 2012;11(5):549-57.[In Persian]

13- Ashraf H, Sabri M, Hagh Panah S. Determination of most important factors affecting assessment of teacher in view of students. *IR J of Edu in Med Sci*. 2002;2(8):14-5.[In Persian]

14- Bahador H, Faraji Armaki A, Ghorbani R, Dehghani E. Effective Factors on Communication between teacher and student; Medical students of basic sciences level view. *Quarterly of Education Strategies in Medical Sciences.* 2014; 6(4):195-200.[In Persian]

15- Yazhan S, Tavakolifar M, Torabisalami S, Yaghoobi far M, Saffari E. Investigating effective factors for establishing effective student–teacher communication from Sabzevar University of Medical Sciences Nursing Student's Viewpoints in 2013. *The journal of Research Committee of Sabzevar University of Medical Sciences*. 2015; 19(3):68-78. [In Persian]

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-07]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1395.9.22.1.0]

Identifying M.A and PhD Students' Point of View Regarding Effective Factors in Establishing Communication between Students and Faculty Members of School of Allied Health at Tehran University of Medical Sciences in 2012- 2013 Academic Year

Ghazi Mirsaeed J[1], Moradi-Joo M[2], Taheri A[3], Yousefianzadeh O[4, 5]

[1] School of Allied Medicine, Health Information Management Research Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran
[2]Cancer Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran
[3]School of Health Management and Information Sciences, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran
[4]Health Management and Economics Research Center, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran
[5]School of Health Management and Information Sciences, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Corresponding Author: Yousefianzadeh O, School of Health Management and Information Sciences, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Email: o.yousefianzadeh@gmail.com
Received: 13 Aug 2015 ***Accepted:*** 24 Apr 2016

Background and Objective: One of the most important factors in education process is establishing communication between students and their professors. Effective education except scientific skills, needs using effective communication methods in educational environments. This can be done by recognizing effective factors in establishing communication. Therefore, the purpose of this study was to identify M.A and PhD students' point of view regarding effective factors in establishing communication between students and faculty members.

Materials and Methods: In this descriptive- cross sectional study, M.A and PhD students of Allied Health Faculty of Tehran University of Medical Sciences were surveyed. Data gathering tool consisted of two parts; demographic data and 28 questions related to the assessment of effective factors in establishing communication between students and faculty members. The questionnaire was a four point scale ranging from "very effective" to "having no effect". Data was analyzed by SPSS 18.ed software, using descriptive statistical methods, frequency distribution, determining percentage and the group comparison was made by $chi^{2.}$

Results: The most effective factors according to students' viewpoint were, respect for students (86.3%), being up to date (78.4%), rhetoric and teaching skills (71%) and secrecy (71%) in establishing communication between students and their professors. Meanwhile, sex, age gap, stringency and professors' appearance were not so crucial in establishing communication.

Conclusion: The result of this study showed that personal factors like rhetoric and teaching skills, behavioral characteristics such as respecting students in comparison with other factors like scientific skills and professional features are more effective in establishing communication.

Keywords: Communication, Students' viewpoint, Allied health faculty

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-11-07]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1395.9.22.1.0]